

Любов Грушецька

Науковий керівник: Галина Листвак

ЛІТЕРАТУРНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ: ІМ. МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО, DRAGOMAN PRIZE, METAPHORA

«...перекладати Україну світові, а світ — Україні».
Юрій Прохасько

На прикладі трьох найпопулярніших літературних перекладацьких премій розглянуто основні вимоги номінування, склад комісії, мету, грошову винагороду тощо. Окремий акцент здійснено на дослідженнях про ідейне походження назв премій. Досліджено, на які мови найбільше перекладають українську літературу, а також які жанри популярні в перекладацькому світі. Представлена кількість робіт, які були допущені до участі в конкурсах.

Ключові слова: перекладацька премія, видання, лауреат, номінант, засновники, грошова винагорода, перекладач.

Liubov Hrushetska

Academic adviser: Halyna Lystvak

LITERARY TRANSLATION AWARDS OF UKRAINE: NAMED AFTER MAKSYM RYLSKYI, DRAGOMAN PRIZE, METAPHORA

On the example of the three most popular literary translation awards, the basic requirements of nomination, composition of the commission, purpose, monetary reward, etc. are considered. Particular emphasis is placed on research on the ideological origin of the names of awards. It is investigated in which languages Ukrainian literature is

most translated, as well as which genres are popular in the translation world. The number of works that were admitted to the competitions is presented.

Key words: *translation prize, edition, laureate, nominee, founders, monetary award, translator.*

Літературна премія — найвища відзнака, яка призначається на конкурсній основі, навіть якщо учасники не докладають зусиль, аби її отримати, оскільки є список кандидатів, сформований висуванням на здобуття. Аналіз терміна «премія» дає змогу виокремити такі характеристики: наявність винагороди, об'єкт оцінювання, підстава присудження. Винагородою відтак варто вважати наявність чогось цінного, матеріального — переважно гроші, підставою — рішення авторитетного і професійного журі, а об'єктом оцінювання — визнані успіхи й досягнення в літературній галузі [1].

Важливість саме перекладацьких премій полягає в тому, що вони мотивують та заохочують номінантів працювати — перекладати українську літературу на мови світу й навпаки.

В Україні є понад 100 літературно-мистецьких премій, третя частина з яких є перекладацькими. Звісно, кількість премій постійно змінюються — одні засновують, а інші ж навпаки — зникають або через високу й сильну конкуренцію, або через відсутність підтримки з боку матеріальної частини. Аби зрозуміти й порівняти премії різних часів ми обрали всім знайому премію Максима Рильського та сучасні й молоді премії Drahomán Prize і METAPHORA.

Однією з найвидатніших перекладацьких премій є **премія імені Максима Рильського**, заснована 1972 року. Присуджується за найвищі досягнення в галузі перекладу українською мовою творів світової літератури. Засновник премії — Національна спілка письменників України. Висунення творчих робіт на конкурс на здобуття премії — до 1 лютого. Присудження — до 19 березня, дня народження поета.

Сьогодні грошова винагорода премії становить 20 тисяч гривень.

Премія має дві номінації: за переклад українською мовою творів видатних зарубіжних авторів; за переклад творів українських класиків та сучасних авторів мовами народів світу. В 2020 році на здобуття премії у першій номінації надійшло 18 книг від 13 авторів-перекладачів з англійської, давньогрецької, італійської, німецької, російської, французької, шведської мов на українську. У другій номінації на здобуття премії висунуто три книги перекладів з української мови на англійську, грецьку, російську [2].

Отримати премію Максима Рильського є дуже престижно та гордо в літературному світі, адже це одна із найвищих премій, номінантами якої щороку стають десятки авторів. Завдяки існуванню цієї премії, її функціонуванню та матеріальній підтримці, українська культура постійно збагачується новими творами світової літератури.

Drahomán Prize — сучасна унікальна літературна перекладацька премія для перекладачів з української мови на мови світу, заснована 2020 року Українським інститутом, Українським ПЕН та Українським інститутом книги.

Юрій Прохасько, перекладач і член Капітули Премії розповідає про виникнення назви премії: «...Те, що ця нагорода не присвячена суто Драгоманову і не освячена безпосередньо його іменем, не перебуває під його покровом і покровительством, — цілком очевидно. Втім, очевидно також: та обставина, що Михайло Драгоманов є власне уособленням переконання і практики перекладати Україну світові, а світ — Україні, залучати, долучати Україну до світу, а світ — до України, конгеніально коннотує з основною ідеєю та патосом цієї нагороди, дуже вдячно посилює багатство, мерехтіння цих значень» [3]. Якщо досліджувати з латинської транслітерацію слова «драгоман» — в українській мові так називають перекладачів, тлумачів, які безпосередньо також і є дипломатами, посередниками — між культурою і світом.

Умови номінування:

– на Премію номінуються перекладачі незалежно від країни проживання, у доробку яких щонайменше один пе-

рекладений і опублікований художній чи документальний фільм (прозові, поетичні, драматичні та нон-фікшн видання);

– видання має бути опубліковане в закордонному видавництві протягом трьох останніх років, а також не суперечити принципам і цінностям організацій-засновниць;

– номінувати перекладача на здобуття премії можуть закордонні культурні інституції, дипломатичні установи, наукові центри, видавництва, творчі об'єднання та центри Капітули [3].

Президент Українського ПЕН Андрій Курков зазначає: «Сьогодні, коли українських письменників перекладають у десятках країн, настав час підтримати перекладачів з української мови не тільки морально, але й за допомогою такого великого стимулу, як окрема премія. Перекладач — це людина-інституція, яка все життя працює на обрану іноземну літературу. Ми хочемо, щоб українська література якнайчастіше ставала обраною і таким чином — більш відомою у світі» [5].

Лауреат *Drahoman Prize* отримує грошову винагороду в розмірі 2 000 євро (з урахуванням податків). Крім того, цьому перекладачеві або перекладачці запропонують додаткові можливості для роботи та промоції своєї творчості від Українського інституту та Українського інституту книги. Це може бути, зокрема, участь у перекладацьких резиденціях, закордонних ярмарках та фестивалях [5].

Серед номінантів найбільше перекладачів, які перекладають з української на англійську та польську мови. Також у довгому списку — перекладачі на німецьку, італійську, французьку, португальську, чеську, сербську, болгарську, македонську, грецьку та арабську мови.

В цій премії ми бачимо дзеркальний підхід до перекладань, аніж в Рильського. Тут — українську мову перекладають на мови світу. Це означає, що премія (а відповідно й номінанти) дають поштовх зацікавленості до української літератури. Наші автори стають популярними закордоном, а нашу літературу — хочуть і мають можливість читати. Звісно, премія ще не здобула великої популярності, але з кожним роком масштаби збільшуються, учасників конкурсу та лауреатів стає все більше.

Сучасною та не менш цікавою є перекладацька приватна премія **METAPHORA**, заснована 2011 року. Особлива вона тим, що до конкурсу приймаються переклади есеїстики та поезії, що стосуються винарної теми (культури і філософії виготовлення, споживання, побутування і розповсюдження вина) з усіх європейських мов (окрім російської). Обсяг одного перекладеного тексту — не більше 20 тис. знаків (з пробілами), що раніше не виходили друком і не оприлюднювались в електронному вигляді. Усі переклади, що надійдуть на конкурс, перед тим, як бути оприлюдненими на відповідній сторінці електронного сайту конкурсу, обов'язково проходять атестацію у фахівців-консультантів з відповідної мови та поетики.

Премія є щорічною, її результати оголошуються одним із членів журі або одним із засновників, переможець отримує гонорар, еквівалентний \$600.

Засновниця Діана Клочко в прямому етері «Громадського радіо» розповіла, чому предметами перекладів стали саме такі унікальні жанри як есеїстика та поезія. «...Це ті жанри, які в сучасній українській літературі, як мені здається, потерпають від фінансової та суспільної неуваги. Українці — поетична нація, однак кількість сучасних поетичних творів зменшуються. А есеїстика — це взагалі новий жанр для України, довгий час вона взагалі в нас не писалася. І ця премія — спроба підштовхнути та наростити її» - говорить Діана Клочко. Фундатор та співзасновник премії Ігор Помаранцев додає: «Те, чим ми займаємося, це такі водії давньогрецьких фургонів. Вони їдуть до майбутнього української мови. І це такий непомітний вклад, але він, як вакцинація культури» [6].

До участі у конкурсі 2020 року допущено 42 переклади.

Тут ми бачимо приватну премію, яка зацікавлена лиш на одній конкретній сфері — переклади винарної теми. Це говорить про те, що бачачи результати державних премій є засновники, які прагнуть наповнити літературу й власним

приватним внеском. Тобто на тлі діючих державних премій засновуються нові, сучасні премії. І всі вони мають одну мету — збагатити перекладацький світ українською мовою.

Досліджуючи тему ми дізнались про три кардинально різні перекладацькі премії — найвідомішу державну премію, новостворену державну премію та приватну сучасну премію. Але всіх їх об'єднує одна мета — завдяки їм митці мають мотивацію і ще більше заохочення до перекладацької роботи. Вони отримують не лише грошову винагороду або визнання, а й роблять вагомий внесок у розвиток та популяризацію української літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднар О. В. Концепт «Літературна премія»: проблеми означення // Поліграфія і видавнича справа. 2019. № 2 (78). С. 117–125.

2. Держкомтелерадіо: На здобуття Премії імені Максима Рильського цього року надійшла 21 книга. 9.12.2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhkomteleradio-na-zdobuttya-premiyi-imeni-maksima-rilskogo-cogo-roku-nadijshla-21-kniga>.

3. Офіційний сайт премії Drahoman Prize URL: <https://pen.org.ua/award/drahoman-prize>.

4. В Україні з'явилася нова премія Drahoman Prize для перекладачів з української мови на мови світу. 24.09.2020. URL: <https://pen.org.ua/award/drahoman-prize>.

5. В Україні з'явилася премія для перекладачів з української мови на мови світу // LB.ua. 24.09.2020. URL: https://lb.ua/culture/2020/09/24/466690_ukraini_zyavilasya_premiya.html.

6. Сайт літературної премії METAPHORA. URL: <http://www.metaphora.in.ua>.